

עלון דברי חיים

לפרשת נח

"אלה תולדות נח נח איש צדיק"

ובמדרש אמרו: הואיל והזכירו [את נח], סיפר בשבחו שנאמר "זכר צדיק לברכה".

אצל כולנו השתרשה הנהגה חשובה בעקבות הפסוק הזה, ולפי דברי המדרש עליו. ואיזוהי ההנהגה? – זו ההנהגה להוסיף את המילים "זכר צדיק לברכה", כאשר אנחנו מזכירים שמו של צדיק.

ותמה על כך רבי ראובן קרלנשטיין תמיהה מאד מעניינת – אנחנו מברכים במילים אלו את הצדיק, שיהיה זכרו לברכה, אבל האם הצדיק זקוק לברכתנו, או אולי דווקא אנחנו אלו הזקוקים לברכת הצדיק?

והוא עונה על התמיהה הזו לפי דברי רבינו יונה בשערי תשובה [שער ג' אות קמ"ח]: "אשר מדרכי קידוש ה' יתברך להודיע בכל מבטא שפתים, ובכל אשר ירמזון עינים, ומכח הנהגה ופעל ידים, כי יסוד נפש האדם וצבי עדיו, והטוב והעיקר והתועלת והיקר אשר בו – עבודת ה' יתברך ויראתו ותורתו... ודבר זה כבוד ה' יתברך".

בכל דיבור ורמיזה, אף אם הם נאמרים ונעשים באופן אקראי ובדרך אגב, ניתן להוסיף קידוש ה' בעולם, כאשר הביטויים "משדרים" את האמונה הפנימית שלנו בה' ובתורתו. כאשר אנחנו משבחים בדיבורנו את הצדיקים, אנחנו מגדילים את שם עובדי ה', וממילא מגדילים שם ה' בעולם. וממשיך השערי תשובה "והבזים לתלמיד חכם ויראתו, מבטלים הידיעה הזאת ומראים ההיפך בהנהגתם, וכאילו אומרים כי אין העבודה עיקר... והם מחללים את התורה, על כן יאבדו מתוך ויכלו בפיהם, כי הם עובדים את ה' מבלי עסק התורה".

ועוד יותר מזה אומר רבינו יונה – האדם נמדד ונבחן לפי הדיבורים הללו, לפי מה שהוא רגיל לשבח או לגנות.

וכפי שאומר הפסוק במשלי "מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו", את הכסף ניתן לזהות ולבודד, מתוך תערובת של מתכות שונות ושל סיגים, על ידי צריפה בחום חזק. גם את הזהב מזהים כך מתוך תערובת המתכות, על ידי התכה בכור ההיתוך. ואת האדם מזהים לפי מהללו – לפי מה שהוא מהלל. טיבו של האדם ומהותו הפנימית הנסתרות נבחנו לפי מה שהוא רגיל לשבח או לגנות. "מעלות האדם לפי מה שיהלל, אם הוא משבח המעשים הטובים והחכמים

והצדיקים – תדע ובחנת כי איש טוב הוא ושורש הצדק נמצא בו".

כאשר אומרים "זכר צדיק לברכה", אין זה איפוא משום שהצדיק "זקוק" דווקא לברכות שלנו, אלא כדי להרבות כבוד שמים – שזה יעודנו, לשבח ולפאר את מי שעושה את רצון ה' יתברך.

רבי ראובן קרלנשטיין שליט"א

"צהר תעשה לתבה ואל אמה תכלנה מלמעלה ופתח התבה בצדה תשים"

וברש"י: "צהר" – יש אומרים חלון ויש אומרים אבן טובה המאירה להם.

ויש לבאר שהיסוד להבנת הב' דיעות כאן נעוץ בהבנת ב' הדיעות של רבותינו לגבי מדת צדקותו של נח. דהנה נחלקו חכמינו מה עלינו ללמוד מהמילה "בדורותיו" שבפסוק "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו", האם אנחנו לומדים שחן היה צדיק גדול שאפילו בדורו המושחת עמד בצדקותו, ואילו היה בדורו של אברהם אבינו, היה מגיע לדרגות עצומות? או אולי מלמד אותנו הפסוק שחן לא היה, כשלעצמו, צדיק גדול מאד, רק יחסית לאנשי דורו החוטאים והמושחתים, הוא נחשב צדיק.

בהתאם לב' הדיעות האלו, ניתן להבין את ב' הדיעות לגבי הצהר – האם היה חלון בתיבה של נח, או שאבן טובה הפיצה לו אור.

כאשר אדם יחיד זוכה להינצל מתוך קבוצה של רשעים שמקבלים את ענשם, לא תמיד מותר לו לראות אותם במפלתם – הדבר תלוי במידת צדקותו.

על לוט נאמר, שלא בזכות עצמו הוא ניצל ולא בזכות צדקותו, אלא בזכות אברהם, ולכן לא היתה לו זכות לראות כיצד סדום נחרבת מאחוריו.

נח – בזכות מה ניצל? אם היה נח צדיק, ובזכות עצמו ניצל, ממילא היה יכול להיות עבורו חלון בתיבה, כי יש לו זכות לראות כיצד הרשעים מקבלים את ענשם. אבל אם המילה "בדורותיו" נחשבת לו לגנאי, שדוקא בדורותיו – רק יחסית לדורו המושחת הוא נחשב צדיק, והאמת היא שהוא אינו כזה, אזי אסור שיהיה לו חלון לחזות במפלתם, ורק אבן טובה צריכה להיות קבועה לו בתבה כדי שתפיץ אור.

מנחת סופר

"וישאר אך נח ואשר אתו בתבה"

וברש"י: ומדרש אגדה: היה גונח וכוהה דם מטורח הבהמות והחיות. ויש אומרים שאיחר מזונות לארי והכישו.

הרבי מאוסטרובצא ביאר זאת בדרך רמז על פי דברי הגמרא ביומא כ"ב: חמשה דברים נאמרו באש של מערכה: רבוצה כארי, וברה כחמה ויש בה ממש ואוכלת לחין כיבשין ואינה מעלה עשן... ושואלת הגמרא: רבוצה כארי! והתניא, אמר רבי חנינא סגן הכהנים: אני ראיתי ורבוצה ככלב? לא קשיא: כאן במקדש ראשון [רבוצה כארי] כאן במקדש שני [רבוצה ככלב].

וביאור הענין כך הוא: האריה מחמת גבורתו האדירה, אף אחד אינו מנסה לריב איתו כלל. בכוחו, אם כן להניס כל אויב ומתנכל מבית אדונו ולהגן עליו הגנה מלאה. לעומת זאת הכלב – לו אין כח להגן על האדם. הוא רק מעיר את בעליו מהשנה ומידע אותו כי הגיעו גנבים לביתו.

בית ראשון – קדושתו היתה כה גדולה, שהיה מגן על האנשים שלא יעברו עבירות. לעומת זאת, בית שני היתה בו קדושה, אך רק בדרגה כזו שהספיקה לעורר את האדם ולא למנוע ממנו בפועל לחטוא.

נח נהג, כביכול, כמו הכלב. הוא לא הגן על בני דורו, רק ניסה לעורר אותם לשוב. לכן בא הארי והכיש אותו, להוכיחו: מדוע לא נהגת כמו הארי המגן על בעליו, ואף אתה, היה לך להגן על בני דורך!

הרבי מאוסטרובצא

"ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים" [י"א, א'] וברש"י: "ודברים אחדים" – אמרו: אחת 1656 שנים הרקיע מתמוטט כשם שעשה בימי המבול, בואו ונעשה לו סמוכות.

כעונש על כך בלל ה' את שפתם. שליש מהם הרג, שליש נפוצו על פני כל הארץ ושלש הפכו לפילים ולקופים [מלאכת שלמה על מסכת כלאים פרק ח' משנה ו'], לפיכך כשרואים פיל או קוף יש לברך "ברוך...משנה הבריות", משום שפעם הם היו אנשים!

"ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכלם וזה החלם לעשות ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות הבה נרדה ונבלה שם שפתם"

מן הפסוק משמע שהם עצמם עדיין לא עשו את עיקר הרעה, רק פתחו פתח לתחילתה – "זה החלם לעשות", אם כן מדוע עוד בטרם עשו מעשה של ממש כבר נגזר עליהם עונש חמור כל כך: שליש מתו, שליש נהפכו לפילים ושלש נהפכו לקופים? ועוד, מהי באמת עיקר הרעה שעלולה לבוא בהמשכה של אותה התחלה?

אומר הר"ן [דרשות הר"ן, דרוש ראשון]: באותם דורות היו רוב העולם רשעים עובדי עבודה זרה, ורק צדיקים מועטים היו שהאמינו בה' והלכו בדרכיו – ובראשם אברהם אבינו. הרשעים התנכלו לצדיקים וביקשו את נפשם, והיו הצדיקים נסים מפניהם אל ארצות אחרות ומסתתרים במקומות מסתור, וכך היו ניצולים.

צדקה עשה ה' עם ישראל שהרבה את האומות ואת הארצות. מאז ימות עולם, ריבוי הארצות הוא פתח הצלה לישראל בכל הדורות ובכל הגלויות. כאשר רצה נמרוד להרוג את אברהם, הלך אברהם לדור בארץ מצרים. יצחק הלך להתיישב בגרר. יעקב נמלט מפני עשו והלך לחרן. יעקב ובניו ירדו למצרים. וכך בכל הדורות, כאשר נשקפת סכנה לעם ישראל במקום מגוריהם, מיד אוספים הם את מעט מטלטליהם, נוטלים את מקל הנדודים ועושים דרכם אל ארץ אחרת, שם ימצאו מקלט מפני הסכנה.

באו אנשי דור הפלגה וביקשו לעשות "עם אחד ושפה אחת לכולם". אך אם לכולם תהיה מדינה א', איך יצליח אברהם להימלט על נפשו, הלא אין ארץ אחרת לבוא שמה. וכיצד יצליחו בניו ובני בניו בכל הדורות לנוס מן הסכנה בארץ מגוריהם אל ארץ אחרת כדי למצוא בה הצלה.

נמצא שהרעה הגדולה שעשו אנשי דור הפלגה לא היתה בעצם המעשה, אלא בהשלכות שיהיו לו בדורות הבאים. הם עצמם רק החלו ביצירת המצב, אשר בעתיד עלול להמיט סכנה גדולה לעם ישראל. לכן כדי למנוע זאת, למען יהיו לאברהם ובניו מקומות מקלט לנוס שמה, אמר הקב"ה "הבה נרדה ונבלה שם שפתם...לא ישמעו איש שפת רעהו", ועל כרחם יצטרכו להתחלק לארצות רבות לתועלתם של ישראל.

דרשות הר"ן

"שם האחד פלג כי בימיו נפלגה הארץ ושם אחיו יקטן"

יש להבין מהו החילוק בין פלג ליקטן, מדוע בארה התורה בהרחבה את פשר שמו של פלג, ולא ציינה מאומה אודות אחיו יקטן?

ויש לבאר, כי שם אשר מקורו בפילוג, יש להסביר את טעמו ופשרו, ואילו שם המרמז על קטנות ועונה אינו צריך ביאור, שכן כולנו קטנים הננו, ושם זה יאה לכל אחד...

החוצה מלובלין

שבת שלום!

יוצא לאור לדיווג הגון יהושע בן סילויה נ"י!

לכל ענייני העלון נא לפנות ל

kosssover@gmail.com